

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Jan Křesadlo
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_02_03
Pořadí DUMu v sadě	3
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Lucie Škvařilová
Datum vytvoření	7.2. 2013
Jméno autora	Mgr. Lucie Škvařilová
e-mailový kontakt na autora	skvarilova@gymjev.cz
Ročník studia	4. ročník
Předmět nebo tematická oblast	český jazyka a literatura
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Pracovní list s životopisem autora a texty z knihy Mrchopěvci. Inovace: využití ICT, mediální technika.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jan Křesadlo (1926 – 1995)

- vlastním jménem Václav Pinkava, psycholog, psychiatr, šéf ústavu zaměřeného na sexuální úchytky, znalec klasické filologie, ovládal několik jazyků, po roce 1968 emigroval do Anglie

znaky tvorby:

- prolínání **ironie**, **grotesky** s realitou
- výrazná **hra s jazykem** – střídání různých jazyků (citáty v cizích jazycích), žánrů, básnických forem, postupů pokleslé literatury, prvky zastaralého jazyka se mísí s nářečnými, prostou mluvou a dotváří tak napětí knihy, časté je vkládání vysvětlivek, poznámek pod čarou
- klíčovou roli zaujímá **vypravěč** – je vládcem textu, určuje pravidla hry, rozmlouvá se čtenářem, poučuje ho, jeho postoj je distancovaný, často hodnotí s nadhledem a ironií
- časté jsou **aluze**, **intertextové** odkazy na vlastní i cizí díla i k realitě
- **erotičnost**, často sexuální **deviace**, pornografické motivy
- **mravoučný podtext** románů – jeho inspirací je křesťanství, víra, katolicismus

Sedmihlásek

- básnická sbírka o smrti, splnutí člověka s přírodou, reakce na situaci v 50. letech v Čechách, snaha vyrovnat se s emigrací, básně psány v sedmi jazycích

Slepá bohyně

- soubor povídek o různých sexuálních deviacích

Mrchopěvci

- postmoderní román, zobrazuje realitu 50. let, útisk v zemi
- hororový příběh o sexuálním vydírání
- hlavní postavou je pasivní katolický mládenec ZDERAD – mrchopěvec (zpěvák pohřebního sboru), který je kvůli básni o Stalinovi, kterou v řečtině napsal za svých studií, vydírán deviantním marxistickým docentem JULIEM SKOMELNÝM, jemuž se

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

může ubránit jen za pomoci party cikánů a své ženy, a poté konečným útekem do emigrace

- Zderad je velmi citlivý muž s klasickým vzděláním, jeho jazykové a literární znalosti kontrastují s jeho „zbabělostí“, jeho strach z Julia se stále stupňuje, Julius vyžaduje po Zderadovi různé sexuální praktiky, které se navíc odehrávají v hrobce na hřbitově, Zderad si přestává vážit sám sebe, očekává smrt, postupně zjišťuje, že není jedinou Juliovou obětí – některé se zcela ztratily, jiné spáchaly sebevraždu, Zderada z jeho úpadku jej vysvobodí až jeho žena Sylva – společně s ní Zderad Julia zavraždí, a zbaví se tak příčiny svého strachu
- kompozice:
  - o hlavní téma – zvýraznění nemorálnosti při prosazování moci po únorovém převratu 1948, degradace člověka, strach, jedinec se stává hříčkou často až iracionálních sil, je zcela ovládán
  - o odkazy na pozdější historické události – mísení časových rovin
  - o otevřené sexuální scény, vulgarity, které dokreslují dobu

Obluda se rozhodl, že k tomu odpomůže svým obvyklým způsobem. Přiklekl a počal provozovat svůj obvyklý hnus. Zároveň používal střevíčku k vlastnímu dráždění. Rozkoš netvorné, absurdní sprostoty ho zcela zavalila. Chutnal a čichal s rozkoší, nad čím by se většině lidí zvedl žaludek.

Křesadlo, J. *Mrchopěvci. GraveLarks*. Praha: Maťa 1999. Str. 161.

- o mísení různých jazykových rovin, poetických a vulgárních výrazů, hovorových a knižních prvků
- o prvky hororu – prostory hrobky
- o intertextové odkazy, různojazyčné pasáže, citáty, historické vysvětlivky apod., překlady cizojazyčných textů
- o postava vypravěče – komunikuje se čtenářem, poučuje, vysvětluje, připomíná apod.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

A) Zde, bohužel, jest mu bydli. Obydlí Zderadovo sestává z jediné místnosti, velmi případně vyvedené ve tvaru rakve. Dvě kratší stěny nemají totiž obrys obdélníku, ale tvar symetrického, anisoskelického šestiúhelníku, tak jako kratší stěny rakve, je-li pokryta víkem. Delší strana je pak zděli asi pětmečítma kroků. Na šířku je to pak asi čtyři nebo pět podobných jednotek.

Křesadlo, J. *Mrchopěvci.GraveLarks*. Praha: Maťa 1999. Str. 21, 22.

Úkol 1: Podrobně charakterizujte jazyk první ukázky.

.....

.....

.....

.....

.....

B) Vystoupil tichounce zpoza pomníku, napřáhl ruku a bledě zacivěl: „Mám s vámi mluvit.“ Uvedená fráze se dosud používá v některých koncích Čech, ale běžnému občanu je však známa pouze ze starých čítanek. Tak totiž oslovuje Smrt sedláka v lidovém skládání o posledních věcech člověka: „*Mám s tebou mluvíti, máš ty se mnou jíti.*“ Člověk, snad mimoděk, dodal touto větou další míru příšernosti ke své náhlé materialisaci a Zderad téměř poklesl v kolenu. Potupný strach mu naplnil útroby a jeho tvář se odkrvila. Člověkova huba se roztáhla do zlovolného úsměvu, pro který není ve spisovné češtině vhodného výrazu. Kdybychom psali slovensky, pravili bychom, že sa uškňnul.

„Nebojte se,“ řekl. „Chci s vámi jen mluvit. Jděte do“ – nyní jmenoval číslo a písmeno, určující čtverec na plánu šachovnice hřbitova – „a počkejte tam. Neohlížejte se. Přijdu za vámi. Ale – neutečte mi! Nebo vás zavřou...“

Poslední slova vyvolala explozi hrůzy, a jako omámen, na třesoucích nohách, ubíral se Zderad na stanovené místo. Asi dvakrát ztratil cestu, ačkoliv znal hřbitov dokonale, a musel se vracet.

Konečně stanul, dýchaje těžce jako po velké tělesné námaze.

Křesadlo, J. *Mrchopěvci.GraveLarks*. Praha: Maťa 1999. Str. 34, 35.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkol 2: Najděte v textu intertextový odkaz. Podtrhněte místa, kde autor komunikuje se čtenářem. (Který autor v české literatuře používá podobný typ vypravěče?)

.....
.....
.....

Úkol 3: Podtrhněte v textu místa, která charakterizují postavu Obludy, z nich pak odvoďte základní rysy Obludovy povahy.

.....
.....
.....
.....
.....

Úkol 4: Popište na základě ukázky Zderadovy pocity z Obludy, najděte a podtrhněte v textu místa, kde se o těchto pocitech hovoří.

.....
.....
.....
.....
.....

C) „Derad! Ty kuřigáň! Dě ty tu béřeš! Děre idě – puojď sem, posáď sa, starý kámoš!“*)

Zderad se otočil od výčepního pultu zakouřeného pohostinství, národní podnik, směrem, odkud hlas zazníval.

*) Mluvčího „pidgin Slovak“ přepisujeme v podstatě českým pravopisem, neboť není důvod, proč by se tento nestandardní jazyk měl v české knize zachycovat jinak. Totéž platí i o případných maďarských slovech.

Křesadlo, J. *Mrchopěvci. GraveLarks*. Praha: Maťa 1999. Str. 78.

D) Tak vida, myslel si Zderad, kráčeje rozpálen na tramvaj: doktor Julius Skomelný. Jakmile známe jméno přízraku, cítíme, že jeho moc se tím umenšila. To je stará archetypická zkušenost.

Vlastně mu to jméno ohromně sedne: Skomelný – to je jako zkomolený, ale jaksi záměrně – jako třeba „kozelný“, že by se mohl jako měnit v kozla nebo tak – jako zkomolný – zkomolitelný...

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

(...) Něco jako bíle, obludně velikého, kulatě hladkého, zavalujícího.

Skomelno – Skomelný.

A Julius.

Předně to ukazuje na lepší třídu, jako že dítě chodil v námořnickém oblečku.

To zase sedí.

A „pod obojí“ prý.

Gaius Juilus Caesar.

Omnibus ille viris mas ille puellis.*)

Jenže u něho je to všechno sadomasochistické, říkal Krůta.

Kriste!

Julius – ani nevím, měl-li Nero mezi svými jmény taky Julius.

Co Tiberius?

A „Julius“, to je zároveň taky taková buzerantská měkkota.

„Julča je svině,“ řekl Krůta.

(...) Až se mne nabaží – a – proboha!

Mas ille puellis – Sylva!

Tušil jsem správně. Tak proto asi.

Bože, Bože, Bože, jestliže nějaký Bůh jsi, smiluj se nade mnou!

Je to vransup všech vransupů. **)

*) Všem mužům žena a dívkám muž. Charakteristika G. Julia Caesara z básně popisující poslopnost římských císařů z juliánské dynastie a vydávané za proroctví kumské Sibyly.

**) Možná že zde se konsument pozastaví nad podivným slovem vransup. Za cenu zdržení toku děje je tedy vysvětlíme: No přece, vždyť to znáte: „Dó-ost nápa slise naši múuky vransupů hejna kroužícííí,“ z čehož si lid termín odvozuje. Ale trága je, že se ještě dost nenapásli, že se dosud pasou.

Křesadlo, J. *Mrchopěvci*. *GraveLarks*. Praha: Maťa 1999. Str. 101, 102.

Úkol 5: Charakterizujte na ukázkách C) a D) Křesadlovu hru s jazykem (prolínání vrstev, hra se slovy apod.).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Úkol 6: Podtrhněte v ukázce D) intertextové odkazy.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkol 7: Charakterizujte na ukázce D) postavení vypravěče v románu.

.....

.....

.....

.....

.....

Úkol 8: Podtrhněte v ukázce D) místo, kde si Zderad uvědomuje, že fyzické a duševní týrání se už nebude týkat pouze jeho osoby.

.....

.....

.....

.....

.....

E) Odchodem Julia Skomelného zaznamenal český ruch duchovný i duševný značných újem.
Co že to zase kecám?
Ale to si tak ulevuju.
Docent Skomelný je ovšem vyabstrahovaná fikce, ale materiál, z něhož byl upleten, dosud pobíhá po tváři této planety. Dosti často se ze skomelňáků udělali za Dubčeka (a už trochu před ním – skolmelňáci mají dobrý nos) pokrokáři a někteří už nestačili zase včas vycouvat. A vděčný národ teď věnčí jejich skrání bobkným laurem.
Ale budeme si raději představovat, že u nich došlo ke skutečné konverzi. Jednak bychom se z toho museli zbláznit, jednak bychom tím hráli do ruky soudruhům.
Tělo docenta Skomelného se nikdy nenašlo. Schovával totiž svoje auto tak mazaně, že na ně přišli až v době, kdy stopu nemohl vysledovat ani nejbdělejší a neostražitější leninský pes.
Hledat ho na hřbitově v hrobce rovněž nikoho nenapadlo.
Rozšířila se pověst, že ho vzal čert.
Aby už je vzal všechny!

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení:

Úkol 1: používá jazyk spisovný, místy zastaralý: zastaralá slova – jest, zdéli, pětmečítma, vyvedené, zastaralý slovosled – jest mu bydli, obydlí Zderadovo (inverzní pořádek slov), zastaralé tvarosloví – bydli, zastaralá měrná jednotka – krok, současně vkládá odborné termíny – anisoskelický, symetrický

Úkol 2: „Mám s vámi mluvit.“ Tak totiž oslovuje Smrt sedláka v lidovém skládání o posledních věcech člověka: „*Mám s tebou mluvití, máš ty se mnou jíti.*“

Komunikace se čtenářem – **modré podbarvení** (např. Vladislav Vančura)

B) Vystoupil **tichounce zpoza pomníku, napřáhl ruku a bledě zacivěl:** „Mám s vámi mluvit.“ **Uvedená fráze se dosud používá v některých koncích Čech, ale běžnému občanu je však známa pouze ze starých čítanek.** **Tak totiž oslovuje Smrt** sedláka v lidovém skládání o posledních věcech člověka: „*Mám s tebou mluvití, máš ty se mnou jíti.*“ Člověk, snad mimoděk, dodal touto větou **další míru příšernosti** ke své náhlé materialisaci a **Zderad téměř poklesl v kolenu.** **Potupný strach mu naplnil útroby a jeho tvář se odkrvila.** **Člověkova huba se roztáhla do zlovolného úsměvu,** pro který není ve spisovné češtině vhodného výrazu. **Kdybychom psali slovensky, pravili bychom, že sa uškňnul.**

„Nebojte se,“ řekl. **„Chci s vámi jen mluvit. Jděte do“** – nyní jmenoval číslo a písmeno, určující čtverec na plánu šachovnice hřbitova – „a počkejte tam. Neohlížejte se. Půjdu za vámi. **Ale – neutečte mi! Nebo vás zavřou...“**

Poslední slova vyvolala explozi hrůzy, a jako omámen, na třesoucích nohách, ubíral se Zderad na stanovené místo. Asi dvakrát ztratil cestu, ačkoliv znal hřbitov dokonale, a musel se vrátet.

Konečně stanul, dýchaje těžce jako po velké tělesné námaze.

Úkol 3: Obluda – **žluté podbarvení**, využívá momentu překvapení své oběti, stylizuje se do postavy Smrti, je příšerný, jde z něj strach, velmi škodolibý, vyžívá se ve strachu ostatních, využívá své nadřazenosti, vydírá...

Úkol 4: Zderad – **růžové podbarvení**, je zcela ovládnut strachem, nejprve jej pouze zaplavuje, pak se hovoří o explozi hrůzy, strachem dokonce ztrácí vědomí – hledá správné místo

Úkol 5: C) použití maďarsko-slovenského jazyka částečně přizpůsobeného češtině, využití poznámky pod čarou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

D) využití termínů – archetypický, hra s tvarem a významem slova: *Vlastně mu to jméno ohromně sedne: Skomelný – to je jako zkomolený, ale jaksi záměrně – jako třeba „kozelný“, že by se mohl jako měnit v kozla nebo tak – jako zkomolný – zkomolitelný...*, vložený latinský citát, využití poznámek pod čarou – první poznámka jazykově kontrastuje s druhou – v první spisovný jazyk, ve druhé nářečí, nespisovné slovo – trága, častá oslovení – Kriste, Bože, větné ekvivalenty, neologismus – vransup

Úkol 6: intertextové odkazy:

Předně to ukazuje na lepší třídu, jako že dítě chodil v námořnickém oblečku.

A „pod obojí“ prý.

Gaius Julius Caesar.

Omnibus ille viris mas ille puellis.*)

Julius – ani nevím, měl-li Nero mezi svými jmény taky Julius.

Co Tiberius?

*) Všem mužům žena a dívkám muž. Charakteristika G. Julia Caesara z básně popisující posloupnost římských císařů z juliánské dynastie a vydávané za proroctví kumské Sibylly.

**) Možná že zde se konsument pozastaví nad podivným slovem vransup. Za cenu zdržení toku děje je tedy vysvětlíme: No přece, vždyť to znáte: „Dó-ost nápa slise naši múuky vransupů hejna kroužícííí,“ z čehož si lid termín odvozuje. Ale trága je, že se ještě dost nenapásli, že se dosud pasou.

Úkol 7: vypravěč komunikuje se čtenářem – především ve formě poznámek pod čarou, poučuje, dovysvětluje

Úkol 8: Až se mne nabaží – a – proboha!

Mas ille puellis – Sylva!

Úkol 9: odsuzuje je, tvrdí, že bez nich je lépe, vnímá je jako lidi, kteří převlékají kabáty podle situace, všemu se dovedou přizpůsobit, lidé nejsou schopni je vždy odhalit

E) Odchodem Julia Skomelného zaznamenal český ruch duchovný i duševný značných újem.

Co že to zase kecám?

Ale to si tak ulevuju.

Docent Skomelný je ovšem vyabstrahovaná fikce, ale materiál, z něhož byl upleten, dosud pobíhá po tváři této planety. Dosti často se ze skomelňáků udělali za Dubčeka (a už trochu před ním – skolmelňáci mají dobrý nos) pokrokáři a někteří už nestačili zase včas vycouvat. A vděčný národ teď věnčí jejich skrání bobkným laurem.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ale budeme si raději představovat, že u nich došlo ke skutečné konverzi. Jednak bychom se z toho museli zbláznit, jednak bychom tím hráli do ruky soudruhům.

Tělo docenta Skomelného se nikdy nenašlo. Schovával totiž svoje auto tak mazaně, že na ně přišli až v době, kdy stopu nemohl vysledovat ani **nejbdělejší a neostražitější leninský pes**.

Hledat ho na hřbitově v hrobce rovněž nikoho nenapadlo.

Rozšířila se pověst, že ho vzal čert.

Aby už je vzal všechny!

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Použité zdroje:

Fišer, Z. Křesadlo Jan, Mrchopěvci. (Cit. 06-02-2013) Dostupné z URL:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1483>

Křesadlo, J. *Mrchopěvci. GraveLarks*. Praha: Maťa 1999. ISBN 80-86013-81-2.

Nondková, M., Novotný, V., Košnarová, V. Jan Křesadlo. (Cit. 06-02-2013) Dostupné z URL: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=784>

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízeních. Jakékoliv využití podléhá autorskému právu. Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA (www.creativecommons.cz).